

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОГРАМА

кваліфікаційного іспиту за фахом
для студентів
спеціальності 051 «Економіка»
освітнього ступеня «Магістр»

Розглянуто
кафедрою економіки
Протокол № 3 від 19.10.2018 р.

Схвалено
методичною комісією
економічного факультету ЛНАУ
Протокол № 2 від 24.10.2018 р.

Львів-2018

Розробники програми: проф. Черевко Г. В., доценти: Сиротюк Г. В., Яців С. Ф., Щербата І. В., Гавука І. С., Березівський З. П., Руліцька К. М., Крупа О. М.

Програму обговорено і затверджено на засіданні кафедри економіки протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Завідувач кафедри економіки,
д.е.н., професор

Черевко Г. В.

ЗМІСТ

	Стор.
Загальна частина	4
Навчальні програми дисциплін:	
Глобальна економіка	7
Економіка світового сільського господарства	9
Інноваційний розвиток підприємства	17
Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств	25
Ринок і конкуренція	28
Соціальна відповідальність	32
Економічний ризик	37
Економічна діагностика	42
Інтелектуальний бізнес	44
Методологія та організація наукових досліджень	50

Загальна частина

Кваліфікаційний іспит за фахом для студентів спеціальності 051 «Економіка» ОС «Магістр» проводиться по закінченню теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця в III семестрі.

До державного іспиту допускаються студенти, які склали всі поточні іспити та заліки, що передбачені навчальним планом, і успішно пройшли та захистили звіт з виробничої та переддипломної практик.

Державний іспит проводиться в письмовій та усній формах. Студент надає відповіді на атестаційні кваліфікаційні завдання, які розроблено кафедрою економіки.

Програма державного іспиту містить перелік основних питань, які складають її зміст за такими дисциплінами: Глобальна економіка, Економіка світового сільського господарства, Інноваційний розвиток підприємства, Економіка та організація діяльності об'єднань, Ринок і конкуренція.

Вона може бути використана студентами під час підготовки до іспиту.

Очікувані результати навчання (компетентності), якими повинні володіти фахівці з економіки

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі професійної діяльності з економіки із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі національної економіки.
Загальні компетентності	<p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу економічних процесів, явищ, механізмів та розуміння їх причинно-наслідкових зв'язків.</p> <p>ЗК2. Здатність працювати в команді, вести наукові дискусії, переконувати та впливати на інших учасників групових процесів, демонструвати широкий спектр пізнавальних, правових і інтелектуальних навичок для цілей управління.</p> <p>ЗК3. Адаптивність, комунікабельність, креативність, толерантність, здатність до системного мислення та самовдосконалення.</p> <p>ЗК4. Здатність провадження наукових досліджень у професійній діяльності та/або інноваційній діяльності, здатність генерувати нові ідеї.</p> <p>ЗК5. Здатність формувати активну життєву та громадську позицію.</p> <p>ЗК6. Здатність використовувати методологічні знання</p>

	<p>для аналізу, оцінювання і порівняння альтернативи, що стосуються проблеми у професійній сфері</p> <p>ЗК7. Здатність проводити наукові дослідження на сучасному рівні із виконанням імітаційних і натурних експериментів, давати обґрунтовану інтерпретацію отриманим результатам</p> <p>ЗК8. Здатність ефективно спілкуватися з колегами, представляти результати своєї роботи у вигляді звітів, статей, рефератів, використовуючи сучасні засоби презентації</p> <p>ЗК9. Здатність оцінювати вплив рішень, що приймаються, на навколишнє середовище і соціум, мати професійну й етичну відповідальність за сталий розвиток суспільства</p> <p>ЗК10. Здатність усвідомлювати необхідність навчання протягом всього життя, а також володіти досвідом самостійного одержання знань і підвищення кваліфікації</p> <p>ЗК11. Здатність взаємодії і посередництва на засадах розвиненої міжкультурної толерантності та досвіду міжкультурної взаємодії</p> <p>ЗК12. Здатність застосовувати підприємницький хист мислення у практичній професійній діяльності</p> <p>ЗК13. Здатність навчатися та постійно підвищувати свій загальнокультурний і професійний рівень, самостійно освоювати нові методи роботи, розвивати набуті знання щодо комплексного бачення сучасних проблем економіки та управління.</p>
<p>Фахові компетентності</p>	<p>ФК1. Здатність впроваджувати політику підвищення ефективності результативності та соціальної відповідальності бізнесу.</p> <p>ФК2. Здатність обґрунтовувати напрямки розвитку економіки</p> <p>ФК3. Здатність застосовувати методи та інструментарій для обґрунтування управлінських рішень</p> <p>ФК4. Здатність ефективно розробляти проекти та впроваджувати проектні рішення у практичній діяльності</p> <p>ФК5. Здатність оцінювати та управляти конкурентоспроможністю підприємства</p> <p>ФК6. Здатність формувати та управляти інтелектуальним бізнесом</p>

	<p>ФК7. Здатність забезпечувати інноваційний розвиток підприємств</p> <p>ФК8. Здатність управляти бізнесом у конкурентному середовищі</p> <p>ФК9. Здатність досліджувати діяльність підприємств у галузевому розрізі в рамках їх спеціалізації</p> <p>ФК10. Здатність застосовувати отримані знання та набуті навички в практичній діяльності</p> <p>ФК11. Здатність до позитивного мислення у професійному середовищі, здатність виявляти професіоналізм та здатність до навчання.</p> <p>ФК12. Здатність оцінювати рівень економічної безпеки бізнесу, досліджувати динаміку ринкової кон'юнктури.</p> <p>ФК13. Здатність розуміти ключові тренди соціально-економічного розвитку</p> <p>ФК14. Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень</p> <p>ФК15. Здатність до розробки стратегій розвитку соціально-економічних систем.</p>
--	---

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІН

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Тема 1. Глобальна економіка: основні риси та структура

Глобальна економіка як сукупність національних господарств. Світова економіка як єдиний наднаціональний простір. Структура світової економіки як єдиного світогосподарського простору. Типи країн. Типологічна класифікація країн світу. Критерії класифікації. Індекс розвитку людини. Індекс рівня соціально-економічного розвитку країни. Високорозвинуті країни. Середньорозвинуті країни. Нові індустріальні країни. Країни транзитивної економіки. Найменш розвинуті країни. Регіональна класифікація країн світу. Регіонально-інтеграційна класифікація. Глобалізація світової економіки.

Тема 2. Проблеми та стратегії глобалізації

Передумови глобалізації. Позитивні та негативні наслідки сучасної глобалізації. Характеристика основних проблем глобалізації. Сучасні ідеологічні концепції формування глобальних стратегій.

Міжнародні стратегії співробітництва в умовах глобалізації. Міжнародні економічні відносини. Роль міжнародного співробітництва. Особливості сучасного міжнародного співробітництва.

Європейський союз як економічне і політичне об'єднання. Цілі функціонування ЄС. Шенгенська угода. Умови розширення ЄС. Наслідки розширення ЄС і проблеми гео економічного статусу України.

Тема 3. Глобалізація як економічна категорія

Сутність та особливості глобальної економіки. Джерела конкурентоспроможності в глобальній економіці. Концепції розвитку глобальної економіки. Соціально-економічні чинники глобалізації. Формування нової системи глобального керування. Виникнення нових глобальних економічних суб'єктів. Еволюція напрямків глобалізації в економічній літературі. Погляди Особливості глобальної економіки. Сутність глобальної економіки. Становлення глобальної економіки як науки.

Тема 4. Типологічна структура світової економіки

Економіка розвинутих країн. Економіка країн, що розвиваються. Країни з транзитивною економікою.

Об'єктивність формування глобальної системи регулювання світогосподарських відносин. Проблеми глобальної регулюючої системи. Глобальні регуляторні інститути. Вплив глобальної регулюючої системи СОТ на розвиток світової економіки. Менеджмент світової глобальної економіки.

Сутність консервативного оптимізму С. Хантінгтона. Сутність ліберального антифундаменталізму Дж. Сороса. Ідеологія політичного екстремізму З.Бжезинського. Теоретичні моделі глобалізації Е. Гідденса та Л. Склера. Теоретична модель глобалізації І. Уоллєртайна. Європейська лінія геополітики, її ідеологічне обґрунтування.

Тема 5. Особливості функціонування сучасних глобальних ринків

Глобалізація товарних ринків. Глобальний ринок капіталів та його сегменти. Глобальні ринки робочої сили. Глобальна економіка та „філософія світового виробництва. Кризові тенденції у розвитку сучасної світової системи та можливості їх подолання.

Тема 6. Глобальна економіка та „новий регіоналізм”

Взаємозв'язок та відмінності регіоналізації та глобалізації. Поняття „новий регіоналізм” та його представники. Недоліки нового регіоналізму. Роль міжнародних організацій у регулюванні сучасної світової економіки. Процес трансформація інституційного середовища світу в умовах глобалізації.

Тема 7. Глобалізація та вибір України

Головні вектори геополітичної спрямованості зовнішньоекономічних зв'язків України. Вплив проявів глобальної економіки на економічну позицію України: наслідки глобальної економічної кризи. Вплив глобальної регулюючої системи СОТ на розвиток світової економіки. Потенціал України як суб'єкт глобальної економіки. Взаємодія України з МВФ. Схематичне визначення показника рейтингу країни.

Рекомендована література

1. Глобальна економіка ХХІ століття: людський вимір: монографія / за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Київ: КНЕУ, 2008. 421 с.
2. Глобальна економіка: навч. посібник / Т.В. Кальченко; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Київ: КНЕУ, 2009. 364с.
3. Глобальна економіка: навч. посібник / П. П. Мазурок [та ін.] ; заг. ред. Б.М. Одягайло; М-во освіти і науки України. Львів: Магнолія 2006, 2009. 206 с.
4. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія Львів : Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
5. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 268 с.

ЕКОНОМІКА СВІТОВОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Тема 1. Предмет, метод і завдання науки «Світове сільськогосподарське виробництво»

Сучасна система сільськогосподарського виробництва в світі та в різних країнах. Сільське господарство як основна ланка агробізнесу в країнах світу. Рослинництво і тваринництво та їх галузі в різних країнах.

Типологія країн сучасного світу. Поділ країн за характером економічної системи. Основні показники, що визначають рівень економічного розвитку країн (середньодушеве виробництво ВВП чи ВНП). Групування країн світу за рівнями доходів (класифікація Світового банку). Індекс людського розвитку як показник рівня соціального розвитку країн.

Методика та методологія наукового дослідження. Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження у світовому сільськогосподарському виробництві. Застосування економіко-математичного моделювання в економічних дослідженнях.

Сезонність виробництва. Просторова розсосередженість галузі. Особливості відтворення речових елементів матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва у різних країнах.

Тема 2. Природні чинники розвитку світового сільськогосподарського виробництва

Стислий огляд територіальних умов ведення сільськогосподарського виробництва і їх місце в сільському господарстві. Характеристика ґрунтового покриття, його товщина, вологість. Поняття агроклімату. Основні агрокліматичні чинники сільськогосподарського виробництва. Коефіцієнт транспірації як якісна міра потреби у воді. Агрокліматичні зони в сільському господарстві. Відповідність агрокліматичних умов країни можливостям механізації виробничих процесів у сільському господарстві. Водні ресурси світу в сільському господарстві.

Комплексна оцінка якості природного середовища та порядок її проведення. Характеристика основних регіонів світу щодо сприятливості розвитку сільського господарства. Роль механізації сільського господарства у використанні якісних характеристик природного середовища з метою розвитку і підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва у світі.

Тема 3. Неприродні чинники розвитку світового сільськогосподарського виробництва

Людство як сукупність народів. Мовний склад населення. Етнолінгвістична класифікація народів. Типи країн за етнічним і національним складом населення: країни однонаціональні моноетнічні,

країни переважно однонаціональні з поліетнічним складом населення, країни багатонаціональні. Національне питання в країнах різного типу.

Зовнішні передумови розвитку сільського господарства. Методики сільськогосподарської класифікації країн світу. Класифікація країн світу за рівнем ВВП з розрахунку на 1 жителя. Класифікація країн світу за методикою ФАО. Вплив рівня соціально-економічного розвитку країн на рівень розвитку сільськогосподарського виробництва і його матеріально-технічної бази.

Сільське господарство як джерело одержання продуктів харчування, його роль і місце в економічному і соціальному житті людей на Землі. Осередки харчової промисловості в світі та його регіонах.

Поняття технічної інфраструктури. Товарна структура виробництва і торгівлі основними видами сільськогосподарської продукції і продовольства. Канали збуту, форми і методи реалізації продукції. Основні напрями експорту і імпорту сільськогосподарської продукції і продовольства.

Тема 4. Соціально-правові риси світового сільсько-господарського виробництва

Населення земної кулі та демографічний стан у світі. Щоденний і щорічний приріст населення Земної кулі і окремих регіонів світу. Потреби людини в продуктах харчування та проблеми забезпечення калорійності і збалансованості їх харчування. Етапи розвитку і еволюція відносин на засоби виробництва. Право власності на землю як основа земельного питання. Спільна власність і сільське господарство. Особливості вирішення проблеми розвитку і удосконалення земельних відносин у різних країнах світу.

Поняття приватної власності. Поняття суспільної власності. Суспільна власність і сільське господарство. Основні форми організації господарювання на основі суспільної власності –плюси і мінуси. Організаційно-правові форми у сільському господарстві. Переважаючі форми господарювання у сільському господарстві різних країн.

Тема 5. Продовольча безпека населення в світі

Наукові норми калорійності харчування людей. Загальна калорійність добового раціону людини та значення цього показника у країнах світу. Річна потреба людини в продуктах харчування рослинного і тваринного походження.

Відмінності між країнами світу за показником калорійності добового раціону харчування людей. Місце України за показниками забезпеченості населення продуктами харчування. Несільськогосподарські джерела надходження продуктів харчування. ГМО – шанси та загрози.

Співвідношення калорійних продуктів рослинницького і тваринницького походження в харчуванні людей. Методика визначення рівня продовольчої безпеки в країнах світу. Основні тенденції виробництва

продовольства в різних країнах світу. Масштаби голоду і недоїдання. Цілі продовольчої та сільськогосподарської організації ООН-ФАО і інших міжнародних господарських продовольчих організацій. Міжнародні господарські організації та їх вплив на формування сільського господарства у країнах різних типів і груп.

Тема 6. Розвиток спільної аграрної політики (сап) європейського союзу як чинник світового сільсько-господарського виробництва

Етапи формування САП ЄС. Механізм дії Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП ЄС). Основні етапи формування та елементи Спільного ринку Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС). Реформа САП («Мак-Шеррі»). Напрями структурних перетворень САП ЄС.

Первинна (базова) модель САП. Міні-план Маншольта. Основна плану дій «Agenda 2000». Інституційна трансформація європейсько моделі САП ЄС.

Інституційне забезпечення САП. Стратегічні напрями реалізації Спільної аграрної політики.

Поняття стратегії регіонального розвитку. Структурна фонди як основні інструменти ЄС. Концепція зрівноваженого розвитку регіонів та особливості її реалізації у різних країнах світу.

Тема 7. Регіоналізація світового сільського господарства

12 макрорегіонів та 33 сільськогосподарські регіони світу. Макрорегіони: Англоамериканський, Латиноамериканський, Західноєвропейський, Середземноморський, Центральноевропейський, Північноєвразійський, Центральноазійський, Східноазійський, Південноазійський, Північноафрозахідноазійський, Центральнопівденноафриканський, Австралійсько-Новозеландський та відповідні сільськогосподарські регіони в цих макрорегіонах.

Тема 8. Сільськогосподарське виробництво у англо- та латиноамериканському регіонах

Специфіка американського сільського господарства. Фермерський рух в США. Агроекологічна політика і програми США. Особливості державного регулювання системи управління якості продовольчої продукції в США. Природні умови країни. Зонування і спеціалізація сільського господарства. Типологія і регіоналізацію сільського господарства.

Регулювання ринку зерна Канади. Молочний бізнес Канади: секрети успіху. Досвід країни у створенні та функціонуванні ефективних каналів збуту худоби й тваринницької продукції. Агробізнес у Латинській Америці. Чилійська модель соціально-економічних перетворень. Чилі – країна-чемпіон з вирощування цукрових буряків.

Значення сільського господарства в економіці країни та у її зовнішньоекономічних відносинах. Вплив соціально-економічного устрою та політичної орієнтації країни на її сільське господарство. Природні умови та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства.

Тема 9. Сільськогосподарське виробництво у країнах західноєвропейського макрорегіону

Особливості формування сільськогосподарської території країни. Природні умови та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Значення сільського господарства в економіці країни та у її зовнішньоекономічних відносинах. Сільськогосподарське населення і трудові ресурси.

Соціально-економічна характеристика Франції. Французька модель економіки. Економічна трансформація економіки Франції у другій половині ХХ ст. Особливості організаційно-правових форм господарювання в сільськогосподарському виробництві Франції.

Історичний ракурс в історію розвитку економіки Німеччини, зокрема сільського господарства. Особливості німецької економічної моделі. Сучасна аграрно-політична та правова база підтримки сільського господарства у Німеччині та Європейському Союзі.

Особливості природних умов країни. Особливості організаційно-правових форм господарювання в сільськогосподарському виробництві Великобританії. Виробничий напрям сільського господарства.

Основні риси природних умов країни. Особливості фермерського сільського господарства. Аграрна політика та регулювання сільськогосподарського виробництва Швейцарії.

Соціально-економічна характеристика Іспанії. Соціально-економічна характеристика Португалії. Характеристика сільського господарства Данії. Тенденції розвитку і особливості сільського господарства Норвегії. Соціально-економічна характеристика Швеції.

Тема 10. Сільськогосподарське виробництво у середземноморському макрорегіоні

Соціально-економічна характеристика Італії. Особливості природних умов країни та їх вплив на спеціалізацію сільськогосподарського виробництва.

Соціально-економічна характеристика Греції. Державна аграрна політика та регулювання сільськогосподарського виробництва.

Особливості природних умов країни стосовно сільського господарства. Розвиток молочного скотарства Ізраїлю. Особливості агробізнесу в приміській зоні. Високотехнологічний та інноваційний характер сільського господарства Ізраїлю.

Тема 11. Сільськогосподарське виробництво у центральному та східноєвропейському макрореґіоні

Аграрна та економічні реформи в Чехії. Цілі та інструменти аграрної політики. Регулювання ринку сільськогосподарської продукції в Чехії. Сучасний стан та проблеми сільського господарства Чехії.

Тенденції розвитку сільського господарства Польщі. Система виробництва сільськогосподарської продукції та його інфраструктура в Латвії.

Загальні закономірності та особливості розвитку сільського господарства Білорусії. Тенденції розвитку тваринництва в Білорусії. Виробнича кооперація як чинник підвищення продовольчої безпеки Білорусії. Перспективні напрями розвитку сільського господарства Білорусії.

Тема 12. Сільськогосподарське виробництво у центрально-азійському макрореґіоні

Сільське господарство Китаю. Природні умови та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Сільськогосподарські зони. Урбанізація сільських районів Китаю.

Сільське господарство Монголії. Особливості природних умов країни та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Специфіка використання землі у сільському господарстві країни. Основні форми власності та організації виробництва у сільському господарстві. Особливості проблеми продовольчої безпеки в країні та шляхів її вирішення. Чинники інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Продукція рослинництва і тваринництва.

Тема 13. Сільськогосподарське виробництво у східно-азійському макрореґіоні

Сільське господарство Японії. Вплив розташування та природних умов країни на спеціалізацію та розміщення сільського господарства по території країни. Специфіка використання землі у сільському господарстві країни. Основні форми власності та організації виробництва у сільському господарстві. Сільськогосподарське населення і трудові ресурси у сільському господарстві. Матеріально-технічна база та механізація виробничих процесів. Сільськогосподарська самодостатність та продовольча безпека країни.

Тема 14. Сільськогосподарське виробництво у південно-азійському макрореґіоні

Сільське господарство Індії. Природні зони країни та специфіка спеціалізації в них сільського господарства. Структура використання землі за

їх видами, видами продукції та користувачами. Орендні відносини у землекористуванні. Основні форми власності та організації виробництва у сільському господарстві. Чинники інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Продукція рослинництва і тваринництва.

Тема 15. Сільськогосподарське виробництво у північно-африкансько-західноазійському макрореґіоні

Сільське господарство Єгипту. Вплив природних чинників на розміщення сільськогосподарського виробництва та його роль у економіці країни. Специфіка використання землі у сільському господарстві країни. Основні форми власності та організації виробництва у сільському господарстві. Особливості проблеми продовольчої безпеки в країні та шляхів її вирішення. Чинники інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Продукція рослинництва і тваринництва. Матеріально-технічна база та механізація виробничих процесів.

Сільське господарство Іраку. Значення сільського господарства в економіці країни та у її зовнішньоекономічних відносинах. Вплив природних чинників на розміщення сільськогосподарського виробництва. Вплив реформаційних процесів на формування сільського господарства. Роль іригаційних систем у розвитку сільського господарства.

Тема 16. Сільськогосподарське виробництво у середньо-південноафриканському макрореґіоні

Сільське господарство Гани. Основні сільськогосподарські регіони країни. Їх спеціалізація в залежності від клімату та інших природних умов. Структура сільськогосподарських угідь та їх використання.

Сільське господарство Танзанії. Особливості сільського господарства Танзанії як однієї з п'яти найбідніших країн світу. Вплив «африканського соціалізму» на формування сільського господарства країни. Основні сільськогосподарські регіони країни. Їх спеціалізація в залежності від клімату та інших природних умов.

Сільське господарство ПАР. Значення сільського господарства в економіці країни та у її зовнішньоекономічних відносинах. Сільськогосподарська самодостатність та продовольча безпека країни. Природні умови та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Структура сільськогосподарських угідь та їх використання.

Тема 17. Сільськогосподарське виробництво у австралійсько-новозеландському макрореґіоні

Сільське господарство Австралії. Особливості природних умов країни та їх вплив на спеціалізацію сільськогосподарського виробництва. Зонування

сільськогосподарської території. Структура використання землі у сільському господарстві. Сільськогосподарське населення і трудові ресурси.

Сільське господарство Нової Зеландії. Особливості розташування та природних умов країни і їх вплив на спеціалізацію сільськогосподарського виробництва. Структура використання землі у сільському господарстві. Сільськогосподарське населення і трудові ресурси.

Тема 18. Світові продовольчі ринки та світова торгівля сільськогосподарськими товарами

Зовнішня торгівля товарами як найдавніша і найбільш розвинена форма міжнародних економічних відносин. Основні тенденції розвитку, зрушення в товарній структурі та географії зовнішньої торгівлі у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Рівень відкритості національних економік та експортність продукції окремих галузей світового господарства.

Спільне підприємництво в сучасному світовому сільському господарстві. Спеціальні (вільні) економічні зони – території інноваційної діяльності, їх географія.

Історична довідка світового ринку продуктів тваринництва (сировини і готових продуктів харчування). М'ясо тварин різних видів і птиці на світовому ринку. Основні експортери і імпортери продукції тваринництва. Місце України у світовій торгівлі продукцією тваринництва.

Світовий ринок молока і продуктів його переробки (сир, масло, сухе молоко, згущене молоко, казеїн). Стан, проблеми і перспективи розвитку овочівництва в країнах світу.

Основні світові виробники обладнання та засобів для тваринництва. Основні світові виробники техніки для рослинництва. Обслуговуючі фірми. Інноваційні підприємства у галузі поновлюваних джерел енергії.

Тема 19. Біотехнології у світовому сільсько-господарському виробництві

Поняття і об'єктивна необхідність застосування біотехнологій у сільському господарстві. Біологізація сільського господарства. Застосування біологічних способів вирощування сільськогосподарських культур та догляду за ними. Альтернативні напрями використання сільськогосподарської продукції.

Переваги та недоліки біотехнологій. ГМО – Генетично модифіковані організми. їх переваги і недоліки. Обмеження у використанні ГМО у сільському господарстві.

Поняття біомаси як енергетичного ресурсу. Біотехнологічні напрями розвитку енергетики у сільському господарстві. Переваги та недоліки використання дизельного біопалива. Інтенсивні біогазові технології і їх технологічний потенціал. Біоенергетика на відходах. Виробництво і використання біодизелю та біоетанолу: шанси і загрози. Порівняльний

аналіз цін на біопальне в Україні та Європі. Місце України на світовому ринку продукції рослинництва. Обґрунтування економічної доцільності збільшення обсягів виробництва окремих видів продукції рослинництва в Україні для внутрішнього ринку і на експорт.

Рекомендована література

1. Аналіз і прогноз кон'юнктури світових ринків продукції рослинництва / [Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Присяжнюк М.В., та ін.]; за ред. О.М. Шпичака. К. : ННЦ ІАЕ, 2012. 516 с.
2. Аналіз і прогноз кон'юнктури світових ринків продукції тваринництва / [Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Присяжнюк М.В., та ін.]; за ред. О.М. Шпичака. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. 250 с.
3. Кон'юнктура та перспективи розвитку світових аграрних ринків: монографія / І. М. Волкова, О. М. Варченко, В. Є. Данкевич [та ін.]; за ред. Т. О. Зінчук. – К. : Центр учбової літератури, 2013. 670 с.
4. Черевко Г.В. Стан та тенденції розвитку аграрного сектору економіки країн Вишеградської групи в умовах їх членства у ЄС. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія / Ю.О. Лупенко, М.І. Пугачов, Б.В. Духницький та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Пугачова. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
5. Cherevko G. Agriculture in Ukraine towards European integration Econtechmod. An International Quarterly Journal. 2017. Vol. 06, №1. P. 15-22.
6. Cherevko G. Food safety in Ukraine and its factors. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Tom XIX. SERIA. Zeszyt 3. Warszawa-Poznań-Bydgo, 2017. S.29-33.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Ризики в інноваційній діяльності та управління ними

Сутність ризиків та особливості їх прояву в інноваційній діяльності. Основні причини невизначеності і спричиненого нею ризику в інноваційній діяльності.

Види ризиків в інноваційній діяльності, які виникають за джерелами їх формування. Характеристика ризиків в інноваційній діяльності, які виникають внаслідок впливу: 1) факторів макросередовища; 2) факторів мікросередовища; 3) факторів внутрішнього середовища підприємства.

Сутність основних принципів, покладених в основу методів оцінювання ризиків в інноваційній діяльності. Характер методів якісного і кількісного аналізу ризиків в інноваційній діяльності. Зміст управління ризиками інноваційних інноваційної діяльності і його складові.

Правила, які рекомендується використовувати в процесі розробки і реалізації стратегії управління ризиками в інноваційній діяльності. Основні етапи управління ризиками в інноваційній діяльності та стисла характеристика їх змісту. Основні способи зниження рівня ризику в інноваційній діяльності.

Тема 2. Інновації і циклічність економічного розвитку

Стадії конкурентного розвитку країни згідно теорії М. Портера. Типи розвитку економіки: екстенсивний, інтенсивний, інноваційний; їх сутність. Стисла характеристика інноваційного типу розвитку економіки. Зміст поняття «високі технології». Методика визначення показника наукомісткості виробництва. Групи країн з погляду рівня їх технологічного розвитку і міжнародної кооперації та інтеграції. Основні причини, які спричиняють потребу активізації інноваційної діяльності в Україні.

Передумови формування початковий період обґрунтування теорій інноваційного розвитку. Основні положення теорії циклічних криз, сформульованих в 60–х р. XIX ст. К. Марксом, теорії довгих хвиль М. Кондратьєва, теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетера.

Зміст поняття «технологічний уклад». Тривалість життєвого циклу технологічного укладу, його фази та їх стисла характеристика. Характеристика розвитку технологічних укладів в світовій економіці.

Характерні риси сучасної ринкова модель економіки. Ємкість світового ринку високих технологій, його лідери. Характеристики основних тенденцій розвитку світової економічної системи під впливом інноваційного чинника.

Тема 3. Ключові поняття інноваційного розвитку

Два підходи до щодо визначення поняття “інновація”: статичний і динамічний. Загальні ознаки, притаманні терміну «інновація». Функції, які виконує інновація як економічна категорія. Класична класифікація інновацій

згідно Й. Шумпетера та її подальший розвиток. Класифікація інновацій згідно Г. Менша. Зміст понять «базові інновації», «поліпшуючі інновації», «псевдоінновації». Зміст і види інновацій згідно їх класифікації за різними ознаками.

Сутність інноваційного процесу і його зв'язок із інновацією. Циклічність інноваційного процесу. Зміст поняття «інноваційний цикл». Тривалість інноваційного циклу. Сутність інноваційного процесу у формах інноваційного ланцюгу (кібернетичної моделі), моделі співпраці, моделі комплексних соціально-технологічних систем.

Застосування поняття «життєвий цикл інновації» в контексті двох взаємопов'язаних процесів. Основні етапи життєвого циклу інновації: етап виведення на ринок; етап зростання; етап зрілості; етап занепаду. Характеристика фаз життєвого циклу інновації-продукту: наука; дослідження; розробка; виробництво. Характеристика стадій життєвого циклу інновації-процесу: зародження; освоєння; дифузія; рутинізація. Зміна рівня ризику на етапах інноваційного циклу і життєвого циклу інновацій.

Тема 4. Вимірювання ефективності інноваційного розвитку

Багатоаспектність ефекту інноваційної діяльності. Основні види ефекту інноваційної діяльності. Характер прояву науково-технічного, економічного, соціального, екологічного, соціально-політичного, ресурсного, етнічно-культурного ефектів інноваційної діяльності. Система критеріїв, за допомогою яких здійснюється оцінка інноваційної діяльності.

Сутність оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності. Об'єкт оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності. Мета оцінки ефективності інноваційної діяльності. Ключові положення методики визначення ефективності інноваційної діяльності. Необхідність і способи врахування фактору часу і ризиків в методиці оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності. Сутність найбільш поширених методів розрахунку показників економічної ефективності інноваційної діяльності.

Загальна формула визначення економічної ефективності від реалізації певного інноваційного рішення за певний розрахунковий період. Методика оцінка сукупних результатів інноваційної діяльності. Методика вартісної оцінка сумарних витрат на інноваційну діяльність.

Критерії ефективності організаційних інновацій, взаємозалежні групи показників, які характеризують ефективність організаційних інновацій. Характеристика змісту соціальних результатів від впровадження нової техніки. Особливості економічного оцінювання соціальних результатів інноваційної діяльності. Основні методи оцінки соціального ефекту. Форми організації експертизи очікуваних соціальних наслідків інновацій.

Тема 5. Сучасні організаційні форми інноваційного розвитку

Сутність організаційної структури інноваційної діяльності. Класифікація організаційних структур інноваційної діяльності на види (групи). Сутність наукової організації, державного сектора, підприємницького сектора, вищих наукових організацій, приватного безприбуткового сектора.

Класифікація суб'єктів інноваційної діяльності за характером діяльності та змістом їх інноваційної діяльності. Характер і зміст участі державних органів управління, інноваційних підприємств і фінансово-кредитних інноваційних установ в інноваційному процесі. Зміст поняття «інноваційне підприємство». Основні форми функціонування інноваційного підприємства. Типи інноваційних підприємств в залежності від цілей і етапів життєвого циклу продуктів, на яких воно спеціалізується, і типу використовуваної стратегії. Найпоширеніші форми венчурного підприємництва.

Характер і зміст діяльності бізнес-інкубаторів у сфері інноваційної діяльності. Зміст інтеграційних форм науки і виробництва та їх розвиток. Структура, функції і основні завдання технопарку. Особливості організації інноваційної діяльності у формах технополісу і промисловий кластер.

Тема 6. Інноваційна інфраструктура

Місце інноваційної інфраструктури в розвитку інноваційної діяльності. Мета створення інфраструктури. Основні функції, складові інноваційної інфраструктури. Підсистеми інноваційної інфраструктури, їх взаємодія і стисла характеристика. Показники, які характеризують стан розвитку окремих підсистем інноваційної інфраструктури.

Характеристика основних етапів ретроспективи формування зарубіжної системи інноваційної інфраструктури. Види об'єктів інноваційної інфраструктури, що існують за кордоном. Класифікація цілей і завдань організацій інфраструктури регіонів різних країн.

Обставини, які визначають необхідність державної підтримки формування і розвитку інноваційної інфраструктури. Аналіз сучасного стану інноваційної інфраструктури в Україні загалом і в розрізі окремих її елементів. Основні причини недостатнього розвитку окремих підсистем інноваційної інфраструктури.

Аналіз стан розвитку інноваційної інфраструктури в окремих регіонах економічно розвинутих країнах. Особливістю стану розвитку інноваційної інфраструктури в регіонах України. Характеристика напрямів створення сприятливих умов для подальшого розвитку інноваційної інфраструктури в регіонах України.

Тема 7. Державна підтримка інноваційного підприємництва

Мета, основні завдання і принципи державної інноваційної політики. Чинники, які визначають характер і зміст державної інноваційної політики. Типи державної інноваційної політики та стисла характеристика їх змісту. Стратегічні моделі інноваційної політики та стисла характеристика їх змісту.

Складові інституційне–правового забезпечення інноваційної діяльності. Складові правової основи інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні та стисла їх характеристика. Стисла характеристика суб'єктів інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні.

Класифікація методів державного регулювання інноваційної діяльності за характером їх виникнення. Характеристика інструментів регулювання попиту, інструментів регулювання пропозиції, інструментів створення сприятливого середовища для інноваційного процесу.

Система заходів, які здійснюються у провідних країнах світу у рамках державної інноваційної політики. Основні моделі державної політики підтримки інноваційної діяльності в розвинених країн: англо–американська, франко–японська; їх стисла характеристика та притаманні відмінності.

Тема 8. Національні інноваційні системи (НІС)

Характеристика організаційного і функціонального механізму відтворення інноваційного процесу. Зміст структуризації елементів національної інноваційної системи залежно від ступеня їх участі в інноваційному процесі та від їх функцій в інноваційному процесі. Стисла характеристика структурних елементів національної інноваційної системи, виокремлених згідно їх функцій в інноваційному процесі. Характеристика механізмів функціонування адміністративно-командної, ринково-мережевої і змішано-мережевої національної інноваційної системи.

Спільні риси і істотні розбіжності інституційних структур, закладених у основу національних інноваційних систем промислово розвинених країн. Характеристика стану розвитку національної інноваційної системи в Україні. Еволюція моделей інноваційного процесу у формі трьох типів: лінійної, паралельної, мережевої. Зміст процесу формування інноваційних мереж, його суб'єкти. Характеристика змісту Національна мережа трансферу технологій NTTN і принципів її формування.

Тема 9. Маркетинг інновацій

Класифікації чинників, що впливають на розвиток інноваційних процесів. Стратегічний підхід і тактичні принципи маркетингу інноваційних продуктів. Зміст методичних прийомів маркетингу у формах: оцінна матриця нового товару; матриця попередньої оцінки комерційних шансів нового товару.

Характеристика етапів розвитку інноваційної діяльності підприємств за умов глобалізації економічних відносин. Система обробки маркетингової інформації для забезпечення продуктових інновацій. Складові інформаційної система для забезпечення інноваційних продуктових інновацій. Послідовні етапи маркетингового забезпечення інноваційної діяльності підприємства. Головні чинники формування цінностей нового товару. Зміст концепції нового товару. Напрями ситуаційного маркетингового аналізу комерційних перспектив інноваційного продукту. Класифікація інноваційних продуктів за характером його впливу на споживача.

Мета, завдання і принципи функціонально-вартісного аналізу. Зміст етапів алгоритму функціонально-вартісного аналізу. Зміст етапів алгоритму функціонально-вартісного аналізу продуктових інновацій для відбору прийнятних елементів меншої вартості. Стисла характеристика поширених форм функціонально-вартісного аналізу.

Тема 10. Стратегії та бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства

Основні завдання, які підлягають вирішенню у межах управління інноваціями. Характеристика функціональних елементів механізму управління інноваціями на підприємстві. Загальна схема стратегічного управління інноваціями як складової інноваційного менеджменту. Зміст основних інноваційних стратегій підприємства. Підходи, які лежать в основі розробки інноваційної стратегії.

Характеристика активно наступальних, помірно наступальних та оборонних інноваційних стратегій підприємства. Варіанти типів нововведень за ступенем ризику. Алгоритм формування інноваційної стратегії підприємства.

Взаємозв'язок між бізнес-моделлю і стратегією. Відмінності бізнес-моделі від стратегії підприємства. Методологічна платформа бізнес-моделі підприємства. Склад базових компонентів бізнес-моделі і перелік її атрибутів.

Сутність бізнес-моделей «від виробництва» і «від клієнта», їх недоліки і переваги. Характеристика бізнес-моделей підприємства за функціональною ознакою. Класифікація видів бізнес-моделей підприємства: за масштабом інвестицій, залучених для підтримки бізнес-моделі; за ступеню відкритості бізнес-моделі. Еволюція бізнес-моделей підприємства.

Суть, переваги і недоліки формального підходу до опису бізнес-моделі підприємства у формі реінжинірингу. Суть, переваги і недоліки гуманітарного підходу до опису бізнес-моделі підприємства. Сутність узагальненої функціональної схеми підприємства до формування його бізнес-моделей.

Тема 11. Інноваційний потенціал підприємства

Види потенціалу, які формуються на різних рівнях господарської (економічної) системи – макrorівні, мезорівні і макrorівні. Характеристика об'єктивної (ресурсної) і суб'єктивної складових інноваційного потенціалу. Характеристика управлінського, ресурсного, організаційного і функціонального структурних блоків інноваційного потенціалу підприємства.

Вимоги, яким повинен відповідати інноваційний потенціал як економічна категорія. Принципи, які слід враховувати в процесі формування інноваційного потенціалу підприємства. Алгоритму формування інноваційного потенціалу підприємства. Алгоритм оптимізації структури інноваційного потенціалу підприємства.

Сутність проблемно-орієнтованого підходу до оцінки інноваційного потенціалу підприємства. Послідовність процедур (алгоритм) оцінки інноваційного потенціалу підприємства згідно проблемно-орієнтованого підходу. Стислий зміст оцінки показників, які характеризують ресурсну і процедурну складову інноваційного потенціалу підприємства. Сутність оцінки інноваційного потенціалу за схемою: «ресурс-функція-проект». Характеристика системи показників, яку використовують для оцінки інноваційного потенціалу підприємства. Основні етапи проведення оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

Характеристика рівня конкурентоспроможності національних економік на стадіях чинників виробництва, інвестицій, інновацій і насичення. Перелік показників, за допомогою яких характеризують інноваційний потенціал країни. Характеристика інноваційного потенціалу України та перспектив його розвитку.

Тема 12. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства

Елементи системи інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Принципи побудови ефективної системи фінансування інновацій. Характеристика механізму мобілізації власних коштів підприємства, механізму мобілізації позикових коштів, механізму мобілізації залучених коштів. Критерії вибору найприйнятніших джерел формування інвестиційних ресурсів і механізмів інвестування інноваційних проектів. Особливість фінансування інноваційного розвитку за рахунок державного бюджету. Джерела недержавної системи фінансування інноваційних проектів.

Види венчурних підприємств: власний ризиковий бізнес; внутрішній ризиковий проект великих корпорацій. Два основні види суб'єктів господарювання власного ризикового бізнесу: незалежні малі інноваційні фірми; фінансові установи, що надають їм капітал. Особливості створення, фінансування і діяльності незалежних малих інноваційних фірм, малих інноваційних фірм на великих підприємствах, спеціалізованих фінансових

компаній. Відмітні особливості венчурного (ризикового) механізму фінансування нововведень.

Основні елементи інноваційного проекту. Різниця між інноваційним венчурним бізнесом і проектним фінансуванням. Основні засади проектного фінансування. Зміст оперативного лізингу (із неповною окупністю) та фінансового лізингу із повною окупністю. Класифікація видів лізингу залежно від джерел придбання об'єкта лізингової угоди лізингу, від місця перебування сторін лізингу, за методом фінансування угоди лізингу. Характеристика переваг лізингових операцій стосовно виробника технічних засобів, орендодавця (лізингової компанії), орендаря, комерційних банків.

Тема 13. Охорона прав інтелектуальної власності як складова економічної безпеки інноваційної діяльності підприємства

Особливості, суть і мета охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Принципи правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Склад і головні функції громадських організацій з питань правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Основа міжнародної правової системи охорони інтелектуальної власності. Міжнародні договори про охорону інтелектуальної власності, глобальних договорів системи охорони інтелектуальної власності і договорів про класифікацію об'єктів інтелектуальної власності.

Джерела законодавчого забезпечення правової охорони об'єктів промислової власності. Характеристика правової охорони окремих об'єктів промислової власності у формі винаходу, корисної моделі, промислового зразка, торговельної марки (знак для товарів і послуг), географічного зазначення.

Критерії новизни і критерії охороноздатності об'єктів промислової власності. Зміст технологічної схеми процесу правової охорони об'єктів промислової власності. Підстави для цілковитого чи часткового дострокового припинення дії охоронного документа на об'єкт промислової власності. Джерела законодавчого забезпечення правової охорони власності об'єктів авторського права і суміжних прав. Особливості змісту правової охорони власності об'єктів авторського права і суміжних прав.

Технологічна схема процесу правової охорони окремих об'єктів промислової власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразку) в інших країнах. Особливості правової охорони власності на торговельну марку в інших країнах.

Тема 14. Економіка інтелектуальної власності в сфері інноваційної діяльності підприємства

Основні нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини щодо нематеріальних активів. Підстави для набуття правами на об'єкти

інтелектуальної власності статусу нематеріальних активів. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності за терміном їх служби. Зміст юридичного і економічного терміну служби об'єктів інтелектуальної власності.

Зміст і економічна доцільність комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності у формі: використання у власному виробництві; внесення до статутного капіталу підприємства; передачі (продажу). Зміст і економічна доцільність передачі (продажу) об'єктів права інтелектуальної власності у формі: продажу прав у повному обсязі; ліцензійного договору; франчайзингу; лізингу.

Сутність і особливості використання витратного, порівняльного (ринкового) і дохідного підходів до оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності. Порядок, умови і значення постановки інтелектуальної власності на бухгалтерський облік.

Стратегії підприємства на етапі створення об'єкта інтелектуальної власності та доцільність вибору однієї із них. Стратегії підприємства на етапі набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності та доцільність вибору однієї із них. Стратегії підприємства на етапі використання (комерціалізації) прав на об'єкт інтелектуальної власності та доцільність вибору однієї із них. Стратегії підприємства на етапі захисту прав об'єкта інтелектуальної власності та доцільність вибору однієї із них. Стратегії підприємства на етапі утилізації об'єкта інтелектуальної власності та доцільність вибору однієї із них.

Рекомендована література

1. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент : теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
2. Інноваційна інфраструктура в контексті національної інноваційної системи (економіко-правові проблеми) : монографія / [О. П. Орлюк, О. Б. Бутнік-Сіверський, С. Ф. Ревуцький, В. І. Нежиборець, Г. О. Андрущук та ін.] ; за наук. ред. О. Б. Бутнік-Сіверського. Київ : НДІ ІВ НАПрНУ, "Лазурит-Поліграф", 2011. 414 с.
3. Левченко Ю. Г. Економіка й організація інноваційної діяльності : курс лекцій. Київ : НУХТ, 2012. 163 с.
4. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 365 с.
5. Сулим М. В., Пенцак О. С., Можировська З. Г. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. Львів : Новий Світ 2000, 2014. 246 с.
6. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : підручник. Київ : Либідь, 2006. 480 с.
7. Школа І. М., Бутирська І. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Чернівці : Книги–XXI, 2010. 312 с.

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 1. Об'єднання підприємств як суб'єкт господарювання

Організаційно-правові форми підприємництва. Типи товариств. Корпорація. Господарське об'єднання. Асоціація. Консорціум. Концерн. Промислово-фінансова група. Державні й комунальні господарські об'єднання. Корпоративна форма організації бізнесу. Інтегровані корпоративні структури.

Тема 2. Спеціалізація і кооперування підприємств об'єднання

Спеціалізація промисловості. Спеціалізація підприємств. Спеціалізація всередині підприємств. Спеціалізація окремих підприємств і виокремлення галузей промисловості. Предметна спеціалізація. Подетальна спеціалізація. Технологічна спеціалізація. Спеціалізація допоміжного виробництва. Спеціалізація міжгалузевих виробництв. Стандартизація. Уніфікація. Форми й види кооперування. Показниками кооперування. Субпідряд. Франчайзинг. Лізинг.

Тема 3. Державне регулювання діяльності об'єднань підприємств

Державне регулювання корпорацій. Органи державного регулювання корпоративного сектора. Роль і функції Комісії з цінних паперів та фондового ринку. Антимонопольне регулювання в корпоративному секторі. Суб'єкти управління державними підприємствами й корпоративними правами. Фонд державного майна. Діяльність ООН з вироблення правил поведінки ТНК. Політика організації економічного розвитку й співробітництва з регулювання діяльності ТНК.

Тема 4. Холдингова організація об'єднань підприємств

Холдингова компанія. Контрольний пакет акцій. Дочірнє підприємство. Види холдингових компаній. Напрями управління холдинговим об'єднанням. Досвід роботи холдингів за кордоном. Функціонування холдингів в Україні.

Тема 5. Організаційно-управлінські структури об'єднань підприємств

Організаційна структура об'єднань підприємств. Лінійний тип організаційної структури. Функціональний тип організаційної структури. Лінійно-функціональний тип організаційної структури. Лінійно-штабний тип організаційної структури. Конгломератна структура управління. Дивізійна структура управління. Матрична організаційна структура управління.

Тема 6. Регулювання діяльності об'єднань підприємств

Внутрішня система управління. Організаційно-економічні відносини учасників об'єднань. Положення «Про заборону конкурентної діяльності всередині корпорації». Положення «Про інтелектуальну власність». Положення «Про цінні папери». Положення «Про рух цінних паперів». Положення «Про персонал». Положення «Про ознайомлення з інформацією». Положення «Про комерційну таємницю». Положення «Про порядок розподілу прибутку». Положення «Про участь персоналу в прибутках». Положення «Про оплату праці». Фонд розвитку виробництва. Фонд заохочення. Фонд оплати праці органів управління й контролю. Фонд сплати дивідендів.

Тема 7. Організація циклу “дослідження – виробництво” в об'єднаннях підприємств та наукових установах

Інноваційний процес. Стадії інноваційного процесу. Форми організації інноваційного процесу. Франчайзинг. Науково-виробниче об'єднання. Науково-виробничий комплекс. Міжгалузевий науково-технічний комплекс. Міжгалузеві державні об'єднання. Інженерні центри. Вузівсько-промислові дослідницькі центри. Венчурні фірми. Науково-дослідні роботи. Принципи організації науково-дослідного процесу. Наукова організація праці. Дослідно-конструкторські та проектно-конструкторські роботи. Інноваційна політика об'єднань підприємств.

Тема 8. Фінансування об'єднань підприємств

Чинники, що впливають на здійснення міжнародних інвестицій. Організаційна структура об'єднань підприємств. Теорія корпоративних фінансів. Теорія Модільяні-Міллера. Проблеми фінансів об'єднань підприємств.

Тема 9. Особливості діяльності промислово-фінансових груп

Промислово-фінансові групи. Типи промислово-фінансових груп. Механізм управління промислово-фінансовими групами. Рівень управління промислово-фінансовими групами.

Тема 10. Глобалізація ринків та транснаціональні корпорації

Транснаціональна корпорація. Багатонаціональна компанія. Фази розвитку транснаціональної корпорації. Причини виникнення транснаціональної корпорації. Підходи до оподаткування прибутків транснаціональної корпорації. Трансфертні ціни.

Тема 11. Транснаціональні альянси

Транснаціональні альянси. Причини створення транснаціональних альянсів. Форми транснаціональних альянсів. Ліцензія. Франчайзинг. Авіаальянси.

Рекомендована література

1. Чепурда Л.М., Беляєва С.С., Плахотнікова Л.М. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: Навч. посіб. К.: ВД “Професіонал”, 2005. 272с.
2. Євтушевський В.А. Основи корпоративного управління: Навч. посіб. К. : Знання-Прес, 2002. 317 с.
3. Рокоча В., Плотніков О., Плотніков О., Новицький В. Транснаціональні корпорації: Навч. посіб. К.: Таксон, 2007. 304 с.

РИНОК І КОНКУРЕНЦІЯ

Тема 1. Сучасні теорії конкуренції

Поняття конкуренції. Чиста конкуренція. Здійснена конкуренція. Ефективна конкуренція. Поведінкова, структурна, функціональна конкуренції. Класифікація конкуренції за ступенем інтенсивності. Форми та методи конкуренції. Фактори, що впливають на конкурентну боротьбу. Конкуренція в різних типах ринку. Стратегія концентрованого зростання ринку. Стратегія інтегрованого росту ринку. Стратегія диверсифікованого зростання ринку. Стратегія скорочення ринку. Невизначеність в умовах конкуренції.

Тема 2. Види конкурентної боротьби

Умови виникнення конкуренції. Функції та види конкуренції. Ринкова класифікація конкуренції: цінова і нецінова; досконала і недосконала; недобросовісна; внутрішньогалузева і міжгалузева. Економічний закон конкуренції. Коефіцієнт конкурентоспроможності. Види монополії: природна, легальна, штучна. Види конкуренції: внутрішньогалузева, міжгалузева. Форми та засоби цінової і нецінової конкуренцій. Ризики конкурентної боротьби та способи його аналізу.

Тема 3. Правове регулювання економічної конкуренції

Економічна конкуренція, її функції. Учасники ринкової конкуренції. Монополізм. Державне регулювання економічної конкуренції. Мета державного регулювання економічної конкуренції. Форми та засоби державного регулювання економічної конкуренції. Позитивні та негативні риси економічної конкуренції. Державне регулювання конкуренції та монополізму. Закони України “Про захист економічної конкуренції”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, “Про Антимонопольний комітет України”.

Тема 4. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги

Критерій конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність товару, фірми. Фактори конкурентоспроможності: зовнішні й внутрішні. Умови забезпечення конкурентоспроможності. Заходи, що підвищують рівень конкурентоспроможності підприємства. Модель п'яти сил конкуренції в галузі. Конкурентна перевага й типові стратегії підвищення конкурентоспроможності. Ступінь диференціації продукції. Вплив товарів-замінників на конкурентні переваги. Фінансова політика стимулювання конкуренції. Найбільш типові причини новацій, що дають конкурентну перевагу. Ризики формування стратегії конкурентних переваг.

Тема 5. Діагностика конкурентного середовища підприємства

Сутність конкурентного середовища та його складові. Діагностика основних характеристик конкурентного середовища. Аналітична діагностика. Експертна діагностика. Імітаційна (модельна) діагностика. Життєвий цикл товару й тимчасова база порівняння. Порівняння комерційних характеристик товарів. Порівняння стратегій позиціонування товару на ринку. Конкурентна карта ринку. Оцінка невизначеності конкурентного середовища підприємства. Якісний та кількісний аналіз ризику. Методи зниження підприємницького ризику.

Тема 6. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств

Рівень розвитку ринкової інфраструктури. Показники конкурентної переваги. Зміст зовнішнього середовища та формування зовнішніх конкурентних переваг. Внутрішні конкурентні переваги. Технічний рівень виробництва та конкурентні переваги. Організаційний рівень виробництва. Організація прийняття конкурентоспроможних управлінських рішень. Класифікація ризиків прийняття управлінських рішень. Параметри якості організаційно-економічного управлінського рішення. Розвиток сільськогосподарської інтеграції, кооперації. Формування кластерів.

Тема 7. Оцінювання конкурентоспроможності продукції

Стратегія управління якістю продукції та її етапи. Утримання позицій на ринку. Напрями підвищення якості продукції. Життєвий цикл товарів: етап розроблення товару, етап виведення його на ринок, етап зростання, етап зрілості, етап насичення ринку, етап занепаду. Принципи й методи оцінювання конкурентоспроможності. Номенклатура параметрів, використовуваних при оцінці конкурентоспроможності. Технічні параметри. Економічні параметри. Вибір бази порівняння. Типи баз порівняння. Методологія оцінювання конкурентоспроможності продукції. Диференційний метод. Комплексний метод.

Тема 8. Стратегічний підхід до управління конкурентоспроможністю

Стратегії конкуренції на товарному ринку. Віолентна («силова») стратегія. Патентна (нішова) стратегія. Комутантна (приспосувальна) стратегія. Експлерентна (піонерська) стратегія. Ефект масштабу виробництва. Резерви зниження собівартості продукції. Причини скорочення середніх витрат зі збільшенням розміру підприємства. «Піраміда компаній», «лінія життя». Ризики реалізації стратегій.

Тема 9. Конкурентні переваги вузької спеціалізації

Нішова стратегія. Диференціація продукту. Фактори диференціації продукту. Переваги та недоліки вузької спеціалізації. Послідовність дій за Портером при виборі сфери спеціалізації. Поглинання спеціалізованої фірми. Стагнація. Ризики вибору стратегії вузької спеціалізації.

Тема 10. Потенціал конкурентоспроможності підприємства та його складові

Сутність та рівні потенціалу конкурентоспроможності підприємства. Складові потенціалу конкурентоспроможності підприємства. Методи оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства. Прикладні моделі оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства та його складових. Критеріальні методи визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства. Кластер конкурентоспроможних галузей. Транснаціональні корпорації (ТНК). Причини успіху транснаціональних корпорацій.

Тема 11. Методи та технологія забезпечення конкурентних переваг підприємства

Напрями забезпечення конкурентних переваг підприємства. Характеристика методів забезпечення конкурентних переваг підприємства. Використання методів забезпечення конкурентних переваг у стратегічному управлінні конкурентоспроможністю підприємства. Інструменти та засоби реалізації політики забезпечення конкурентних переваг підприємства. Сутнісна характеристика технології забезпечення конкурентних переваг підприємства. Принципові основи технології забезпечення конкурентних переваг підприємства. Концепція «стратегічних зон господарювання» та її застосування при забезпеченні конкурентних переваг підприємства. Організаційно-економічні аспекти впровадження технології забезпечення конкурентних переваг підприємства. Технологія формування і реалізація інвестиційно-економічної стратегії забезпечення конкурентних переваг підприємства.

Тема 12. Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства

Економічна сутність соціальної відповідальності. Основні засади концепції соціальної відповідальності підприємства. Соціальна відповідальність як складова забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Роль консолідованої соціальної відповідальності в системі управління конкурентоспроможністю підприємства. Система заходів з підвищення рівня соціальної відповідальності та конкурентоспроможності

підприємства. Інструменти забезпечення соціальної відповідальності та конкурентоспроможності підприємства.

Рекомендована література

1. Артюхова І.В. Конкурентоспроможність фірми: навчально-методичний посібник . Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2012. 108 с.
2. Лупак. Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства : Навч. посіб.– Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
3. Державна програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України “Про захист від недобросовісної конкуренції” - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України “Про захист економічної конкуренції” - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України “Про ціни і ціноутворення” - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства : планування та діагностика : монографія, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Кафедра економічної теорії.. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2011. 197 с
8. Семенова Л. .Ю. Конкурентоспроможність аграрних підприємств : монографія . Міністерство освіти і науки України, Дніпропетровська державна фінансова академія.. Дніпропетровськ : Дніпропетровська державна фінансова академія, 2013. 163 с
9. Яців І.Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: монографія.Львів: Український бестселер, 2013. 427с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Тема 1. Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку

Концепція сталого розвитку. Економічна, соціальна та екологічна складові сталого розвитку. Концепція соціальної відповідальності як система науково обґрунтованих понять, принципів і положень концепції сталого розвитку. Роль соціальної відповідальності у реалізації концепції сталого розвитку.

Реалізація концепції сталого розвитку на засадах соціальної відповідальності. Система соціального партнерства як механізм ефективній взаємодії держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства.

Цілі реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності. Суспільна злагода. Стале соціально-економічне зростання. Розвиток соціальних чинників виробництва – людського і соціального капіталу і посилення їх дії на економічну діяльність.

Тема 2. Соціальна відповідальність людини, держави та суспільства.

Основні економічні агенти соціальної відповідальності і їхня взаємодія. Аналіз взаємодії бізнесу з державою, суспільством і закордонними партнерами. Концепція взаємодії держави з громадянським суспільством. Партнерство та ефективність взаємодії людини, держави, суспільства. Закони України з ефективного співробітництва громадських об'єднань та органів влади.

Державна політика як основа формування простору взаємодії держави, суспільства й бізнесу. Соціальна держава. Посилення відкритості державної політики. Основне втримування й напрямки державної політики. Формування й проблеми реалізації державної економічної політики. Основні напрямки державної соціальної політики. Формування й проблеми реалізації соціальної відповідальності держави.

Форми прояву соціальної відповідальності. Форми прояву соціальної відповідальності у зовнішній та внутрішній сферах. Корпоративне громадянство. Соціальна політика підприємства. Соціальна відповідальність громадянина. Патріотизм.

Тема 3. Організаційно-економічне забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Структура управління корпоративної соціальної відповідальності. Система оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності. Порядок і форми взаємодії між органами управління та персоналом. Оцінювання результативності. Умови праці. Охорона довкілля. Співпраця із територіальними громадами. Програми соціального інвестування.

Політика управління соціальною відповідальністю. Розробка місії, цілей та завдань у сфері соціальної відповідальності. Інтеграція соціальної відповідальності у функції структурних підрозділів підприємства. Аналіз і вдосконалення діяльності та практики організації соціальної відповідальності. Проекти соціального інвестування. Контролінг реалізації соціальних програм. Навчання персоналу у сфері корпоративної соціальної відповідальності.

Вплив державної політики на формування організаційно-економічних механізмів управління корпоративною соціальною відповідальністю. Якість формування правових норм, контролюючих інститутів та інфраструктури. Партнерство та інституціональне інвестування. Якість продуктів та послуг. Запровадження та реалізація міжнародних стандартів.

Тема 4. Формування відносин роботодавців із працівниками на засадах соціальної відповідальності.

Державні програми соціально-економічного програмування. Збалансування інтересів роботодавців та найманих працівників. Створення стабільних умов розвитку трудових відносин. Максимізація корисності найманих працівників. Права людини і ведення бізнесу. Роль департаменту людськими ресурсами в інтегруванні соціальної відповідальності в організацію.

Права людини на робочому місці. Відповідність основним правам і свободам людини на підприємстві. Конвенції Міжнародної організації праці. Закони України щодо професійних спілок. Глобальні принципи Саллівана. Ініціативи з прав людини Глобального Договору ООН.

Практика партнерства між роботодавцями і працівниками. Соціально відповідальний роботодавець. Економічний ефект від партнерських відносин між роботодавцями та працівниками. Моніторинг лояльності працівників. Мотивації та зобов'язання співробітників. Організація тренінгів на робочому місці. Кар'єрне зростання. Компенсації та стимулюючі програми. Етика і корпоративні цінності.

Тема 5. Формування відносин бізнесу із зовнішніми організаціями на засадах соціальної відповідальності.

Взаємодія зі стейкхолдерами як основний принцип соціальної відповідальності. Залучення стейкхолдерів. Поняття та види стейкхолдерів. Європейський досвід. Визначення стейкхолдерів компанії. Карта стейкхолдерів. Матриця стейкхолдерів. Стратегічний діалог. Оцінка діалогу за стейкхолдерами.

Державна політика як основа формування простору взаємодії держави, суспільства й бізнесу. Основне втримування й напрямки державної політики. Формування й проблеми реалізації державної економічної політики. Основні

напрямки державної соціальної політики. Формування й проблеми реалізації соціальної відповідальності держави.

Втручання влади в діяльність компанії: вітчизняний і закордонний досвід. Конфлікти суспільства й бізнесу, влади й бізнесу. Тенденція розвитку особистих зв'язків, лобізм, корупція. Лобізм як об'єкт корпоративного керування. Корупція як елемент реальної дійсності.

Тема 6. Екологічна компонента соціальної відповідальності.

Стан довкілля як глобальна проблема. Масштаб екологічний проблем. Економічні та соціальні прояви екологічних проблем. Міжнародні ініціативи із навколишнього середовища. Міжнародний стандарт ISO 14000. Міжнародний і український досвід впровадження принципів екологічної відповідальності.

Екологічна відповідальність як складова соціальної відповідальності. Основні принципи і напрямки соціальної відповідальності у сфері захисту довкілля. Першорядне вирішення екологічних проблем. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища та стандарти екологічного менеджменту.

Законодавство України про охорону довкілля. Стратегія національної екологічної політики України на період до 2020 року. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища. Пріоритетність вимог екологічної безпеки. Водний, Лісовий та Земельний кодекси.

Тема 7. Соціальне партнерство як інструмент формування соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність корпорації як бізнес-стратегія. Соціальна відповідальність як фактор стійкого розвитку підприємства, інструмент управління ризиками та засіб підвищення ефективності управління. Довгострокові вклади в соціально-економічний розвиток територій. Відповідальність за збереження довкілля. Відповідальність перед співробітниками та іншими стейкхолдерами.

Декларація соціального партнерства. Відносини з місцевими громадами. Принципи взаємовигідного співробітництва. Співпраця з органами влади та іншими стейкхолдерами. Розробка соціальних програм. Оцінка результативності соціального партнерства.

Створення соціально сприятливого середовища. Прозорість ведення бізнесу. Легітимність форм власності. Позитивний економічний і соціальний вплив підприємства на суспільство. Обговорення важких запитань. Ефективні форми взаємодії із зацікавленими сторонами й групами впливу.

Тема 8. Моніторинг корпоративної соціальної відповідальності.

Значення та зміст моніторингу соціальної відповідальності. Алгоритм моніторингу корпоративної соціальної відповідальності. Розроблення бази власних стандартів. Фіксація параметрів корпоративної соціальної відповідальності. Виявлення реальних досягнень. Популяризація досягнень в сфері соціальної відповідальності підприємства.

Параметри моніторингу соціальної відповідальності. Ключові індикатори та поняття поточного становища соціальної відповідальності на підприємстві. Основні напрями корпоративної соціальної відповідальності. Відповідальність кожного як корпоративного громадянина. Відповідальність перед співробітниками. Відповідальна ділова практика. Відповідальність перед громадою.

Комплексна система соціальної відповідальності. Трансляція корпоративної соціальної відповідальності на зовнішні зацікавлені сторони. Стратегічні ініціативи. Публічна активність. Експертне позиціонування. Просування соціальної відповідальності.

Тема 9. Оцінювання ефективності соціальної відповідальності.

Значення та зміст оцінювання ефективності соціальної відповідальності. Бюджет програми соціальної відповідальності. Відмінність оцінювання ефективності соціальної відповідальності від оцінювання ефективності фінансових проєктів та інвестування. Волонтерські проєкти та їх ефективність.

Методики оцінювання соціальної відповідальності. Індикатори оцінювання соціальної відповідальності. Система управління та оцінки Лондонської бенчмаркетингової групи (LBG). Збалансована система показників по соціальної відповідальності. Розрахунок соціального ефекту від інвестицій.

Ключові показники ефективності соціальної відповідальності. Досвід світових компаній та Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку. Матриця можливих показників при моніторингу та оцінці соціальної відповідальності компаній в Україні.

Тема 10. Стратегічні напрями розвитку соціальної відповідальності в Україні

Концепція Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Терміни і поняття, що використовуються у Концепції. Характеристика і аналіз проблеми, на розв'язання якої спрямована Стратегія. Мета і завдання Стратегії. Обґрунтування доцільності розроблення і реалізації Стратегії на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду. Внутрішній контекст розвитку соціальної відповідальності в Україні. Цілі, досягненню яких присвячена Стратегія. Зовнішній контекст розвитку соціальної відповідальності в Україні.

Складові розвитку соціальної відповідальності в Україні. Організаційні та нормативні умови розвитку соціальної відповідальності. Розвиток можливостей та компетенцій бізнес-організацій для підтримки їх у реалізації соціальної відповідальності. Підвищення обізнаності щодо соціальної відповідальності серед різних груп заінтересованих осіб.

Очікувані результати реалізації Стратегії. Короткострокові результати (до трьох років з моменту затвердження Стратегії). Довгострокові результати. Фінансування реалізації Стратегії. Термін виконання Стратегії.

Рекомендована література

1. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. Навч. посіб. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с.

2. Гирик О., Денис О., Дубовик О. та ін. Корпоративна соціальна відповідальність: підручник / за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. Т. С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнецової. К. : УБС НБУ, 2009. 258 с.

3. Саприкіна М. А., Саєнсує М. А., Місько Г. А. та ін. Корпоративна соціальна відповідальність: модель і управлінські практики: підручник для ВУЗів. К.: Вид. «Фарбований лист», 2011. 690 с.

4. Лазаренко О., Колиско Р. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності, посібник із КСВ. К.: Видавництво «Енергія», 2008. 96 с.

5. Baker Mallen. Arguments against Corporate Social Responsibility. Business Respect. Retrieved on 2008-03-07.

6. Farnham Castle. Corporate Social Responsibility: New Fad or Necessity. Retrieved on 2008-03-07.

ЕКОНОМІЧНИЙ РИЗИК

Тема 1. Сутність, зміст та види ризиків

Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Характеристики теорій ризику, наукових поглядів на проблему ризику, підходів до визначення даного поняття. Ризик і невизначеність. Основні риси підприємницького ризику. Чинники впливу на ступінь ризику. Основні критерії визначення чинників підприємницького ризику залежно від сфер господарської діяльності підприємства. Функції ризику в підприємницькій діяльності. Сутність функцій ризику: інноваційної, регулятивної, захисної, компенсуючої, соціально-економічної та аналітичної.

Причини появи та існування невизначеності у господарській практиці. Альтернативність та конфліктність господарської діяльності. Об'єкти та суб'єкти вирішення ризикологічних проблем.

Класифікація підприємницьких ризиків. Місце конкретного виду ризику в їхній загальній системі. Можливості для ефективного застосування відповідних методів, прийомів управління ризиком. Характеристика підприємницьких ризиків за сферою їхнього походження та ступенем впливу на результати діяльності підприємств.

Тема 2. Фактори ризику, його функції

Аналіз статистичних, фінансових, управлінських і інших звітних документів підприємства як інформаційні джерела для виявлення ризиків. Складання й аналіз карт технологічних потоків виробничих процесів. Експертиза документації консалтинговими фірмами. Структурні діаграми. Картти потоків. Пряма інспекція. Використання методу Монте-Карло для оцінки стратегій пов'язаних з ризиком.

Фактори ризику безпосереднього впливу: конкуренти, споживачі, почтачальники, інвестори, співвласники. Фактори ризику макросередовища. Внутрішні фактори ризику. Інноваційна, регулятивна, захисна, аналітична та сануюча функції ризику.

Тема 3. Невизначеність та конфлікт в невизначеному конкурентному середовищі

Особливості функціонування підприємств за умов невизначеності. Сутність невизначеності та основні причини її появи. Причини існування невизначеності. Видова класифікація невизначеності. Види невизначеності за класифікаційними ознаками: залежно від засобів визначення ймовірності; за ступенем імовірності настання подій; за об'єктом невизначеності. Статистична і нестатистична невизначеність; повна та часткова невизначеність, повна визначеність; людська, технічна та соціальна невизначеність. Урахування чинника невизначеності в управлінні підприємством і засоби її зниження.

Невизначеність інформації та шляхи її вирішення. Екстремальні ситуації та способи виходу з неї. Процес управління підприємством з урахуванням ризиків невизначеності. Розробка рішень при врахуванні ризиків невизначеної ситуації. Принцип максиміна та максима. Мінімізація максимальних витрат. Оцінка ступеня невизначеності. Величина ризику.

Наслідки виникнення ризику невизначеності. Етапи врахування ризику невизначеності. Розробка рішень з урахуванням ризиків невизначеності за допомогою економіко-математичних моделей ігрового характеру.

Метод аналізу чутливості. Метод визначення точки беззбитковості. Метод корегування параметрів проекту. Метод аналізу доцільності витрат. Особливості оцінювання ризику та надійності системи. Застосування критеріїв прийняття рішень в умовах невизначеності.

Тема 4. Характеристика основних зон ризику

Сутність кількісного та якісного аналізу підприємницького ризику. Якісний аналіз підприємницьких ризиків. Характеристика основних зон ризику. Причини виникнення основних видів господарських ризиків. Причини появи зовнішніх (політичних, соціальних, демографічних, адміністративно-законодавчих) і внутрішніх (виробничих, технічних, комерційних, фінансових) ризиків.

Сутність політичних ризиків та їхній вплив на поведінку суб'єктів господарювання. Оцінювання ступеня політичного ризику за методикою Всесвітнього Банку.

Соціальні ризики як наслідок соціального напруження, їх передбачення та вплив на діяльність підприємств.

Характеристика адміністративно-законодавчих ризиків. Ризики, що виникають у результаті невирішеності проблем щодо забезпечення прав власності, та причини їх виникнення. Сутність податкових ризиків та їх урахування в підприємницькій діяльності.

Виробничі ризики. Комерційні ризики. Фінансові ризики.

Тема 5. Оцінювання ризику

Визначення сутності кількісного та якісного аналізу підприємницьких ризиків. Доцільність прийняття конкретного ГР, що містить певні ризики.

Мета якісного аналізу. Класифікація зон ризику: безризикова зона, зона допустимого ризику, зона критичного ризику, зона катастрофічного ризику. Характерні особливості цих зон. Критерії розмежування.

Кількісний аналіз підприємницьких ризиків. Імовірні втрати у процесі здійснення підприємницької діяльності. Ступінь ризику. Система показників абсолютного та відносного вимірювання ризику.

Методи кількісного оцінювання ризиків. Переваги й недоліки основних методів кількісного оцінювання підприємницьких ризиків. Методична бази

оцінювання підприємницьких ризиків. Методи оцінювання кількісного визначення ступеня ризику на підприємстві: статистичний, експертний методи, аналіз доцільності витрат, метод використання аналогів.

Оцінка сукупного впливу ризику на функціонування підприємства. Завдання аналізу фінансового стану підприємства.

Тема 6. Оптимізація ризику в умовах конфлікту

Доцільність застосування теорії ігор для аналізу конфліктних ситуацій. Основні припущення теорії ігор. Апарат теорії ігор: гра як математична модель конфлікту; результат гри як виграш. Програш або нічия; особисті і випадкові ходи; скінченні і нескінченні ігри; стратегія гравця. Ігри азартні, стратегічні та з нульовою сумою.

Побудова платіжної матриці. Нижня ціна гри та алгоритм її пошуку. Верхня ціна гри та алгоритм її пошуку. Сідлова точка платіжної матриці. Нормалізація платіжних матриць.

Алгоритм розв'язку стратегічної гри. Методи розв'язання стратегічних ігор – у чистих і змішаних стратегіях. Формулювання умови задачі для пошуку розв'язку гри у змішаних стратегіях. Ситуативні підходи для розв'язку гри у змішаних стратегіях. Формулювання системи рівнянь для пошуку ймовірностей застосування чистих стратегій гравців. Ціна гри та її визначення. Особливості гри довільної розмірності та підходи до її розв'язання.

Тема 7. Вибір оптимальних стратегій в умовах невизначеності

Теорія статистичних рішень. Ситуація вибору оптимального рішення в об'єктивна реальності з невідомими наперед характеристиками як основного джерела ризику (ігри з природою). Формалізація невизначеної ситуації шляхом побудови платіжної матриці. Проблема вибору методу обґрунтування оптимальної стратегії в грі з природою. Особливості побудови статичної ігрової моделі, яка використовується для прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику.

Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності. Змістова характеристику кожного з критеріїв та особливості їх використання. Критерії вибору оптимальної стратегії в ситуації невизначеності: Байєса-Лапласа, Вальда, максімакса, Гурвіца, Севіджа. Матриця прибутків і матриця витрат, особливості їхньої побудови.

Сутність понять корисності та її функції. Аксиоми раціональної поведінки. Лотерея, її детермінований еквівалент, премія за ризик та страхова сума. Умови схильності, несхильності, байдужості до ризику. Розмір премії за ризик за різних умов схильності. Приклади функцій корисності. Можливі варіанти функцій корисності. Методика побудови функції корисності для будь-якого економічного показника.

Тема 8. Управління ризиками як невід’ємна складова діагностики підприємства

Необхідність управління ризиками господарської діяльності. Сутність ризик-менеджменту. Трактуювання ризик-менеджменту. Структурна схема ризик-менеджменту. Розуміння ризик-менеджменту як системи та як процесу. Функції керованої та керуючої підсистем управління ризиками. Відділ з управління підприємницькими ризиками.

Етапи процесу управління ризиками: оцінювання господарської ситуації на підприємстві та виявлення ризиків; кількісний та якісний аналіз; регулювання ступеня ризику (вибір напрямів і методів регулювання, їх реалізація); оцінювання отриманих результатів та їх коригування.

Напрями і методи впливу на ступінь ризику. Інструменти впливу на ступінь ризику.

Основні напрями й методи впливу на ступінь ризику господарювання. Уникнення та компенсація ризику. Збереження та передавання ризику. Хеджування та страхування ризиків. Методи зниження ступеня ризику.

Тема 9. Особливості аналізу та оцінки ризику за видами діяльності

Класифікація економічної інформації. Принципи мінімізації інформаційних ризиків: принцип персональної відповідальності; принцип обмеження повноважень; принцип взаємодії і співробітництва.

Фінансова діяльність як зміна розміру і складу власного і позикового капіталу. Кредитні ризики як основні ризики фінансової діяльності. Оцінка кредитного ризику.

Види інвестиційних ризиків. Методика оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів. Підходи до вибору портфеля цінних паперів. Ризик інвестування капіталу. Дерево рішень інвестиційної діяльності підприємства. Ефект диверсифікації розподілу грошових коштів. Методи оцінювання інвестиційних проектів.

Причини та суть ризиків збутової діяльності підприємства. Оцінка ризику збутової діяльності на основі розробки прогнозів динамічних коефіцієнтів цінової еластичності попиту. Оцінювання ефективності інвестицій в інноваційні проекти. Аналіз та оцінка грошових потоків інноваційного проекту. Рівень інноваційного ризику. Умови прийняття або відхилення інноваційного проекту на основі розрахунку чистого приведенного ефекту (NPV).

Класифікація сільськогосподарських ризиків. Методи мінімізації сільськогосподарських ризиків.

Рекомендована література

1. Кузьмін О. Є., Подольчак Н. Ю., Вербицька Л. Г. Управління ризиками в інноваційній діяльності: навч. посібник – 2-е вид., перероб. і доп. Львів: В-во ЛНУ «Львівська політехніка», 2012. 240 с.
2. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : навч. посіб. за ред. А. В. Шегди. Київ : Знання, 2008. 271 с.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України Закон України [Електронний ресурс]. доступно з: <http://zakon.gov.ua>
4. Ризики економічної діагностики підприємства : навч. посіб. / І. І. Сахарцева, О. В. Шляга ; За ред. І. І. Сахарцевої. Київ : Кондор, 2008. 380 с.
5. Сільське господарство України [Електронний ресурс]. Доступно з: <http://zakon.gov.ua>

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА

Тема 1. Економічна діагностика – основа стратегії

Предмет навчальної дисципліни. Сутність економічної діагностики. Економічна діагностика як дослідницький творчий процес. Види економічної діагностики. Діагностика країни. Діагностика галузі. Діагностика підприємства. Об'єкти і суб'єкти діагностики. Особливості економічної діагностики, як спеціальної навчальної дисципліни. Завдання економічної діагностики. Задачі, які вирішуються при проведенні економічної діагностики підприємства.

Тема 2. Економічне діагностування у структурі управління підприємством

Управлінська діагностика, як набір методик для оцінки процесів управління підприємством. Види управлінської діагностики. Методи управлінської діагностики. Експертне консультування. Процесне консультування. Організаційна діагностика і організаційні інтервенції. Клінічний підхід. Навчальне консультування. Тренінги. Метод 360 градусів. Завдання управлінської діагностики.

Тема 3. Системи стратегічного вимірювання результативності бізнесу

Поняття стратегічного протистояння підприємств в конкурентному середовищі. Методи та інструменти для діагностики конкурентних взаємовідносин підприємств. Частка підприємства на товарному ринку. Відносна частка ринку. Стратегічні зони господарювання і поле конкуренції. Пошук конкурентних переваг. Стратегічне позиціонування. Конкурентна карта ринку. Діагностика позицій підприємства на ринку.

Тема 4. Методи прогнозування в економічному діагностуванні

Методи економічної діагностики підприємства. Системний підхід до проведення економічної діагностики підприємства. Інформаційне забезпечення економічної діагностики підприємства. Приклади відомостей та документів, які використовуються для проведення економічної діагностики.

Тема 5. Діагностування зовнішнього і внутрішнього середовища (SWOT-аналіз)

SWOT - аналіз і оцінка конкурентоспроможності підприємства. Функціональний, конкурентний, галузевий бенчмаркінг. Джерела і методи збору інформації для діагностики конкурентоспроможності підприємства.

Тема 6. Економічне діагностування конкурентних позицій підприємства

Поняття конкурентоспроможності підприємства. Особливості проведення діагностики конкурентоспроможності підприємства. Показники,

які можуть охарактеризувати конкурентоспроможність товару. Параметричні методи діагностики конкурентоспроможності. Рейтингова оцінка конкурентоспроможності підприємства. Графічні методи діагностики конкурентоспроможності підприємства. Багатокутник конкурентоспроможності та його модифікації. Профіль конкурентоспроможності. Ситуативні методики.

Тема 7. Стратегічне діагностування та оцінка підприємств середнього і малого бізнесу

Визначення меж ринків. Товарні межі ринку. Географічні межі товарного ринку. Часові межі товарних ринків. Визначення обсягу ринку товару. Способи вимірювання обсягу товарного ринку. Взаємозамінність товарів. Види бар'єрів на ринках. Рушійні сили конкуренції за М. Портером. Роль теорії конкуренції М. Портера для розуміння механізму конкурентних відносин. ринків. Діагностика сили конкуренції. PEST-аналіз. Показники діагностики конкурентного середовища. Коефіцієнти концентрації. Індекс Холла-Тайдмена. Індекс відносної концентрації. Індекс Герфіндаля - Гіршмана. Економічне значення показників концентрації ринків. Поняття фінансової діагностики.

Рекомендована література

1. Руліцька К. М. Поплавський В. Г. Економічна діагностика – основа Форсайту: навч. посіб. Львів : Ліга-Прес. 2014. 180 с.
2. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика [текст]: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2013. 456 с.
3. Загорна Т.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник / Т.О. Загорна. К.: Центр учбової літератури, 2011. 400 с.
4. Косянчук Т.Ф. Діагностика конкурентного потенціалу підприємства Наукові записки. Серія “Економіка”. 2013. Випуск 23. 51 с.
5. Сабадирьова А. Л. та ін. Потенціал і розвиток підприємства [текст]: Навчальний посібник Одеса: ОНЕУ, Ротапринт, 2013. 343 с.
6. Корнійчук А.А. Сутність стратегічної діагностики як основи стійкого розвитку підприємства Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. 2011. № 1 (55). С. 222-224.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС

Тема 1. Поняття інтелектуальної діяльності та інтелектуального бізнесу

Науково-технічний прогрес, інтелектуальна діяльність та бізнес.

Процес розвитку науково-технічного прогресу і його особливості. Людська думка як основа науково-технічного прогресу. Нерівномірність науково-технічного прогресу. Поняття “плато досконалості”. Поняття і зміст інтелектуальної власності як результату інтелектуальної діяльності і основи інтелектуального бізнесу.

Створення ВОІВ Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Сучасне трактування поняття “Інтелектуальна власність”. Значення інтелектуальної власності як цивільно-правового інституту і як сукупності суб’єктивних прав творця на результат його творчої діяльності. Суб’єктивне та об’єктивне значення інтелектуальної власності. Сутність інтелектуального бізнесу. Види інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність як структурна складова системи суспільних відносин власності. Об’єкти права інтелектуальної власності як результати інтелектуальної діяльності. Сутність інтелектуального бізнесу, його цілі та види.

Об’єкти та суб’єкти інтелектуального бізнесу, їх економічний зміст та особливості..

Тема 2. Інституційно-правове поле функціонування інтелектуальної власності та інтелектуального бізнесу

Передумови та етапи формування системи охорони прав інтелектуальної власності у світі.

Прояви інтелектуальної власності у стародавніх Римі, Греції, Єгипті. Фірмові знаки в Асирії і Вавілоні. Клеймування і таврування. Цехові знаки. Водяні знаки. Старогерманські позначення. Чотири етапи історії розвитку науки, літератури, мистецтва, техніки тощо щодо їх охорони простежуються чотири етапи. Формування системи законодавства України про інтелектуальну власність.

Підзаконні акти на розвиток Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", який прийнято 23 грудня 1993 року : Положення про Міжвідомчу комісію щодо погодження питання правової охорони знаків для товарів і послуг (1995 р.); Правила складання та подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг (1995 р.); Правила розгляду клопотань Міжвідомчою комісією щодо погодження питання правової охорони знаків для товарів і послуг (1996 р.); Інструкція про розгляд та реєстрацію договору про передачу права власності на знак для товарів і послуг та ліцензійного договору на використання знака для товарів і послуг та ряд інших міжвідомчих актів. Положення про Державний реєстр

свідоцтв України на знаки для товарів і послуг (Наказ Міністерства освіти і науки України від 10 січня 2002 року). Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законів Європейського Союзу" (2004 р.). Основні напрями вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Конституція України - про інтелектуальну власність. Права володіння, користування і розпорядження інтелектуальною власністю. Цивільний кодекс України - про інтелектуальну власність.

Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Нормативні акти в управлінні інтелектуальною власністю та здійсненні інтелектуального бізнесу.

Організаційне забезпечення нормативно-правового супроводження інтелектуальної діяльності та інтелектуального бізнесу.

Поняття патенту. Процедура оформлення патентних прав. Подання заявки. Розгляд заявки на видачу патенту. Види експертиз. Порядок видачі патенту.

Тема 3. Інтелектуальна продукція: сутність і особливості створення

Поняття інтелектуального продукту. специфіка продуктів інтелектуальної праці. Види інтелектуальних продуктів: форменні інтелектуальні продукти, змістовні інтелектуальні продукти. поділ результатів творчої діяльності.

Інтелектуальні продукти та їх види. Попит на інтелектуальні послуги. Типи інтелектуальних послуг. Функціональні групи інтелектуальних послуг. Послуги сфери інтелектуального бізнесу. Аудит інформаційно-комунікативних систем та етапи його здійснення.

Класифікація об'єктів інтелектуальної власності. Об'єкти промислової власності – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, фірмові найменування. Об'єкти авторського права і суміжних прав – літературні твори, художні твори, наукові твори, комп'ютерні програми і бази даних, виконання творів, фонограми, відеограми, передачі станцій мовлення тощо.

Тема 4. Інтелектуальний капітал як основний ресурс інтелектуального бізнесу

Поняття інтелектуального капіталу. Особливості інтелектуального капіталу. Класифікація інтелектуального капіталу. Витратний метод оцінки інтелектуального капіталу. Експертний (ринковий) метод оцінки інтелектуального капіталу. Процес реалізації інтелектуального капіталу.

Структурний підхід до визначення інтелектуального капіталу. Структура інтелектуального капіталу. Людський капітал та основні елементи його формування. Структурний капітал та його види. Фактори впливу на формування структурного капіталу. Особливості інтелектуального капіталу.

Функції інтелектуального капіталу. Способи використання інтелектуального капіталу.

Права на об'єкти інтелектуальної власності як товар. Попит на інтелектуальну власність. Необхідність врахування вартості інтелектуального продукту в економічній діяльності.

Суть процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Введення ОПВ до цивільного обороту. Умови перетворення ІВ у джерело доходу. Умови придатності ОІВ до комерціалізації.

Ліцензійні відносини. Тенденція зростання обсягу світової торгівлі ліцензіями. Ліцензія. Види ліцензій.

Тема 5. Управління інтелектуальним бізнесом

Сутність управління інтелектуальним капіталом. Основні завдання управління інтелектуальним капіталом. Принципи управління інтелектуальним капіталом.

Сутність та етапи управління інтелектуальною власністю. Система управління та захисту інтелектуальної власності. Комерціалізація інтелектуальних продуктів.

Інтелектуальний потенціал та його складові. Людський потенціал. Інфраструктурний потенціал та його складові. Корпоративна пам'ять. Формування інтелектуального потенціалу. Оцінка інтелектуального потенціалу.

Основи початку діяльності у сфері інтелектуального бізнесу. Вивчення економічних умов і обмежень ведення бізнесу. Стратегічне планування діяльності суб'єкта інтелектуального бізнесу. Метод формування команди. Основні завдання суб'єктів інтелектуального бізнесу. Ринок інтелектуальної продукції та його особливості.

Стартовий капітал. Інвестиції у людський капітал. Інкорпована форма реалізації інвестиції у людський капітал. Інституційна форма реалізації інвестицій. Матеріальна форма реалізації інвестицій. Венчурний капітал. Форми фінансування венчурного капіталу. Особливості визначення ціни на програмне забезпечення.

Тема 6. Мотивація виробників інтелектуальних продуктів

Поняття системи мотивації праці. Зовнішня мотивація. Внутрішня мотивація. Комплексна система мотивації. Основні принципи оплати інтелектуальної праці.

Персонал суб'єкта інтелектуального бізнесу. Принципи стимулювання інтелектуальної діяльності працівників суб'єкта інтелектуального бізнесу. Пільги для учасників інтелектуальної діяльності.

Модель мотивації в рамках системного підходу та її складові. Матеріальні мотиви. Мотиви соціальної кар'єри. Моральні мотиви. Додаткові стимули. Соціально-натуральні мотиви. Соціальні мотиви.

Класифікація мотивів творчості. Прояви вигорання у поведінці працівників. Методи боротьби з «вигоранням». Основні характеристики інвестиційної привабливості інтелектуальних працівників.

Тема 7. Інформаційне забезпечення організації інтелектуального бізнесу

Внутрішня інформація. Зовнішня інформація. Інформаційні потоки господарюючого суб'єкту. Види інформаційного забезпечення. Основні завдання інформаційного забезпечення. Інформаційне забезпечення суб'єктів інтелектуального бізнесу. Патентна інформація. Патентна документація.

Завдання інформаційної стратегії. Процес реалізації інформаційної стратегії.

Методика оцінки інтелектуальних здібностей. Методи генерації ідей: алгоритм вирішення винахідницьких задач Альтшуллера, морфологічний аналіз, Діаграма Ісікава. Використання методів мозкового штурму.

Патентно-ліцензійна політика як чинник інноваційної активності підприємства. Важливість володіння ексклюзивною інформацією. Динаміка „інтелектуального" ринку.

Поняття трансферу технологій. Типи та форми технологічного трансферу. Дія трансферу технологій. Етапи процесу трансферу.

Ліцензійний договір. Види ліцензій. характеристика ліцензійних угод. Способи здійснення платежів. Договір комерційної концесії (франшизи). Опційна угода.

Тема 8. Ризики та економічна безпека інтелектуального бізнесу

Поняття ризиків та причини їх виникнення. Класифікація ризиків. Ризики управління людським капіталом. Зниження ризиків управління людським капіталом і потенціалом. Кібер-ризики.

Вартісна оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності. Причини здійснення оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності. Вміст договору на проведення оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Функціональні складові економічної безпеки. Мета та цілі економічної безпеки. Показники рівня інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки. Організація захисту інформації та її групи. Джерела загроз інформаційної безпеки.

Юрисдикційна і неюрисдикційна форми захисту прав інтелектуальної власності. Їх суть, особливості, відносні переваги і недоліки. Адміністративний спосіб захисту прав. Штрафи, адміністративна і цивільно-правова відповідальність. Кримінально-правові санкції за незаконне зазіхання на комерційну таємницю. Захист прав на ОПІВ при перетинанні кордону. Докази у судовій процедурі вирішення спорів.

Тема 9. Ринок та віртуалізація інтелектуального бізнесу

Становлення і розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності.

Сутність трансферу-технологій. Класифікація та характеристика об'єктів технологічної інфраструктури. Мережі трансферу технологій. Державне регулювання у сфері трансферу технологій. Міжнародний трансфер технологій.

Основні платформи інтернет-технологій інтелектуального бізнесу. Можливості використання інтернет-технологій. Напрями вирішення проблем використання інтернет-технологій. Напрями використання сучасних електронних засобів бізнесу.

Суть віртуалізації бізнесу. Особливості віртуалізації бізнесу. Переваги віртуалізації інтелектуального бізнесу. Поняття електронної комерції.

Поняття хмарних технологій. Класифікація обчислювальних хмар. Приватна хмара. Публічна хмара. Гібридна хмара. Громадська хмара. Особливості хмарних обчислень. Основні переваги хмарних технологій для суб'єктів інтелектуального бізнесу. Недоліки хмарних технологій.

Тема 10. Міжнародні та закордонні аспекти права інтелектуальної власності як основи здійснення міжнародного інтелектуального бізнесу

Міжнародні договори про захист прав інтелектуальної власності. Глобальні договори системи охорони прав інтелектуальної власності: Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – утворення, завдання, принципи діяльності.

Необхідність ефективної охорони інтелектуальної власності для України на міжнародному рівні. Інтернаціоналізація комерційного використання результатів інтелектуальної діяльності. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Міжнародний договір про патентну кооперацію (РСТ).

Інтелектуалізація сучасної світової економіки. Формування загальної патентної системи. Охорона прав на об'єкт промислової власності на міжнародному рівні. Охорона прав на об'єкти авторського права і суміжних прав на міжнародному рівні. Принцип національного режиму. Принцип автоматичної охорони.

Угода TRIPS як одна з найважливіших угод Світової організації торгівлі (СОТ). Правовий документ, що охоплює питання, пов'язані з охороною прав на ОПВ, що розглядаються як товар. Частина III Угоди TRIPS “Захист прав інтелектуальної власності”. Стаття 41 Угоди TRIPS. Необхідність врахування вимог і положень Угоди TRIPS в процесі подальшого удосконалення національного законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

Рекомендована література

1. Іванова В.В. Інтелектуальний бізнес: підручник С.: Університетська книга, 2017. 327 с.
2. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність. Київ : Знання, 1998. 360 с.
3. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: [підруч.];[2-е видання] Київ : Знання. 2008. 431 с.
4. Семикіна М.В., Петіна О.М. Інтелектуальний бізнес: навч. посібник для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форми навчання. За ред. М. В. Семикіної. Кіровоград: КНТУ, 2015. 141 с.
5. Федулова Л. І., Андрошук Г. О., Хаустов В. К. Інтелектуальна власність в національній інноваційній системі: науково-аналітична доповідь. / Л. І. Федулова, НАН України; ін-т екон. та прогнозів. К., 2010. 216 с.
6. Закон України «Про науково-технічну інформацію» редакція від 25.06.1993 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
7. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (від 23 грудня 1993 року N 3792-ХІІ .- [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
8. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» // [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
9. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». // [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
10. Закон України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо охорони інтелектуальної власності» від 28 лютого 1995 р. // [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
11. Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 1 червня 200 р.№1771-ІІІ./ [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
12. Закон України “Про внесення змін до Закону України ”Про охорону прав на сорти рослин” // [Електронний ресурс] // Режим доступу: // [www. zakon1. rada. gov. ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).

МЕТОДОЛОГІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Наука як продуктивна сила

Сутність науки та її цілі. Функції науки.

Класифікація наук. Мета і завдання фундаментальних та прикладних наук.

Організація науково-дослідної діяльності в Україні. Категорії наукових і науково-педагогічних працівників. Показники наукового потенціалу країни, результатів наукової та науково-дослідної роботи.

Формування вченого як особистості та режим його праці. Особливості творчої праці в дослідницькій роботі. Основні психофізіологічні риси діяльності вчених. Проблема підтримання працездатності вченого.

Тема 2. Філософські та загальнонаукові методи економічних досліджень

Загальна характеристика методів економічних досліджень. Функції і риси методів. Класифікація методів.

Філософські (фундаментальні) методи дослідження. Діалектичний метод пізнання.

Загальнонаукові методи дослідження. Аналіз і синтез. Індукція і дедукція. Аналогія і моделювання. Абстрагування і конкретизація. Системний аналіз. Аргументація. Формалізація. Спостереження.

Тема 3. Конкретно-наукові методи дослідження

Історичний метод.

Абстрактно-логічний метод.

Статистико-економічний метод.

Монографічний метод.

Розрахунково-конструктивний метод.

Балансовий метод.

Комплексно-програмно-цільовий метод.

Експериментальний метод.

Економіко-математичний метод.

Соціологічний метод.

Тема 4. Методи опитування в економіці

Суть та особливості опитування. Умови отримання достовірної і надійної інформації. Заходи для посилення надійності одержуваної інформації.

Види опитування. Одноразове і багаторазове. Усне, письмове, інтернет-опитування. Просте і поглиблене опитування.

Метод інтерв'ю. Інтерв'ю стандартизоване, напівстандартизоване та вільне. Вільні нестандартні і формалізовані інтерв'ю. Основні фази ведення інтерв'ювання.

Тема 5. Анкетний метод дослідження

Суть та особливості анкетування. Умови застосування анкетного методу. Організація анкетного дослідження та приготування до нього. Питання анкети. Відкриті і закриті. Черговість питань в анкеті. Правила побудови анкети. Вимоги до загальної структури анкети.

Тема 6. Організація наукового дослідження

Сутність наукових досліджень та їх класифікація.

Основні етапи в організації наукових досліджень.

Вибір проблеми та конкретизація теми дослідження. Актуальність теми. Визначення мети та завдань наукового дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Формування робочої гіпотези. Встановлення наукової новизни і практичної значимості.

Основи методики планування наукового дослідження. Робочий план. Календарний план-графік наукового дослідження. Схема обґрунтування теми наукового дослідження.

Стратегії наукових досліджень. Лінійна, циклічна, розгалужена, адаптивна стратегія, стратегія приростів наукового дослідження, випадковий пошук.

Впровадження результатів наукових досліджень та їх ефективність. Види ефективності наукових досліджень.

Тема 7. Інформаційна база наукових досліджень

Роль інформації в наукових документах. Критерії визначення її якості. Класифікація джерел наукової інформації. Класифікація наукових документів. Первинні і вторинні наукові документи.

Способи передачі змісту наукового документа в науковому дослідженні. Цитування та інтерпретація тексту.

Режим доступу до наукової інформації. Відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом.

Структура і призначення наукових документів. Форми сигнальної інформації.

Принципи збору інформаційного матеріалу. Робота з літературними джерелами. Правила складання бібліографії.

Тема 8. Основні положення наукової методології

Місце теорії в наукових дослідженнях. Наукова ідея, гіпотеза, категорія.

Методологія і методи наукового пізнання. Загальна методологія і часткова методологія. Метод. Методика. Метод науки. Діалектичний підхід в наукових дослідженнях. Метафізичний метод.

Основні групи загальних методів наукового дослідження. Емпіричні методи. Методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях. Методи теоретичного дослідження. Умовивід. Правила аргументації.

Спеціальні методи економічних досліджень. Методи збору та узагальнення інформації. Правила побудови таблиць. Методи аналізу. Методи прогнозування. Методи моделювання.

Тема 9. Евристичні методи досліджень

Суть евристичних методів та їх моделі. Поняття евристики.

Основні евристичні методи досліджень. Метод “мозкового штурму”. Метод “конференції ідей”. Метод експертних оцінок. Метод Дельфі. Метод контрольних запитань. Методи асоціацій та аналогій. Морфологічний аналіз. Функціональний аналіз.

Тема 10. Презентація результатів науково-дослідної роботи

Оформлення науково-дослідної роботи.

Оприлюднення результатів наукових досліджень як елемент наукової діяльності. Форми оприлюднення. Функції наукових публікацій.

Наукова стаття та основні вимоги до її оформлення. Елементи наукової статті. Мова та стиль наукового дослідження.

Процес підготовки наукової публікації.

Науковий виступ, участь у наукових дебатах. Використання в науковому виступі ілюстративного матеріалу.

Рекомендована література

1. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. / за ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 280 с.
2. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2004. 212 с.
3. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження Львів : Світ, 2001. 415 с.
4. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
5. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури, 2007. 254 с.
6. Стадник М.Є. Методика економічних досліджень: курс лекцій. Львів, 2005. 88 с.
7. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник Київ : Знання, 2007. 317 с.
8. Чупріна Н. В. Методологія сучасних наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2009. 246 с.
9. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень [Текст] : навч. посібн.: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : ЛНУ, 2011. 179 с.
10. Яцків М.І. Теорія економічного аналізу Львів : Світ, 1993. 216 с.